

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ POLİTİKA BELİRLEME SÜRECİNDEKİ ROLÜ: TÜSİAD ÖRNEĞİ

Filiz Tufan EMİNİ

Yrd. Doç. Dr. ,Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü,
ftemini@selcuk.edu.tr

ÖZET: Sivil toplum kuruluşları, devlet örgütlenmesinin dışında, toplumun bazı çıkarlarını gerçekleştirmek için oluşturulan, gönüllülük esasına dayanan ve kar amacı gütmeyen örgütleri ifade etmektedir. Bu kuruluşlar özellikle de kamusal bir güç olarak devletin rolünün sorgulanmaya başlandığı son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Sivil toplum kuruluşları, bürokratik olmayan bir yapıya sahip olduklarından ve temel ilke olarak katılımcı bir yaklaşımı benimsediklerinden bireylerin karar alma sürecine katılımı ile şeffaf ve hesap verebilir bir yönetimin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, toplumda sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artmasıyla birlikte devlet eksenli yönetimin yerini yönetim ve katılım eksenli yönetim almakta; dolayısıyla vatandaşlar ortak talep ve çıkarları temelinde politika belirleme süreçlerini alt kademelerden yukarıya doğru etkileyebilmektedirler. Çalışmada Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme sürecindeki rolü TÜSİAD (Türk Sanayici ve İşadamları Derneği) örneği üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda derneğin faaliyetlerinin bilgilendirme, araştırma yapma, rapor sunma, konferans düzenleme, kulis yapma-ikna etme, dikkat çekme-yönlendirme ve süreli yayınlar aracılığıyla bilgi akışı sağlama gibi etkinlikler üzerine yoğunlaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum, politika belirleme, yönetim, yönetim, TÜSİAD

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN POLICY-MAKING PROCESS: THE CASE OF TUSIAD

43

ABSTRACT: Non-Governmental Organizations (NGOs) are voluntary non-profit organizations, which are constructed for the purpose of realizing certain public interests. They act from a non-governmental standpoint in fulfilling their aims. Recently, these organizations gained importance with the emergence of a doubt about the role of state as a public force. As they have a non-bureaucratic structure and adopt a participatory approach as a fundamental principle, the NGOs contribute to a transparent and accountable management through the participation of individuals into the decision making process. In this aspect, with the increasing influence of the NGOs on the society, the state based management gives its place to governance and participation based management. Consequently, citizens may influence the policy-making process from lower levels to upper ones in accordance with their common demands and interests. In this study, the impact of non governmental organisations in policy making process was examined through the case of TUSIAD. Within this context, it was seen that the activities of the institution was concentrate on informing, investigation, report, hold a conference, lobby-persuasion, attention getting, guidance and information flow through periodicals.

Key Words: Civil society, policy making, management, governance, TUSIAD.

GİRİŞ

Son yıllarda, tüm dünyada devlete olan güven zayıflamış, devletin güçlü bir varlık olmaktan çok toplumun kaynaklarını alıp verimsiz bir şekilde kullanarak tüketen bir varlık olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Devletin birtakım işlevleri yerine getirmekte başarısız kalması, bu işlevlerin yerine getirilmesi için başka bir takım örgütlenmelere ihtiyaç olduğu anlamına gelmektedir. Bu düşünce tarzının da sivil toplum kuruluşlarının gelişimi için elverişli bir ortam yarattığı ileri sürülmektedir (Turan, 1998: 12-13).

Yönetişim ilkelerinin hayata geçirilmesi açısından ise sivil toplum kuruluşlarının rolü, bireylerin karar alma süreçlerine katılımının teşviki ve böylelikle etkin katılımın sağlanması aşamasında önem kazanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları etkin katılımı sağlayarak yönetişimi güçlendirmenin yanı sıra, hesap verebilirlik mekanizmasının daha hızlı çalışmasını sağlamakta, şeffaflığın sağlanmasına katkıda bulunmakta ve her şeyden önemlisi yerel bazda alınan kararların politika oluşturma süreçlerini aşağıdan yukarıya etkilemesini kolaylaştırarak bu iletişim ağının ulusal sinerjiyi açığa çıkarmasını da sağlamaktadır.

Son yıllarda Avrupa Birliği gündeminde de sivil toplumun güçlendirilmesi çalışmaları önem kazanmıştır. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde sivil toplum kuruluşlarının daha etkin duruma getirilmesi için Türkiye'nin yerine getirmesinin beklendiği bir takım sorumluluklar bulunmaktadır. Ayrıca yapılan reform çalışmaları da yeni kamu işletmeciliği anlayışından etkilenmekte ve reformun temeli yönetim ilkeleri üzerine kurgulanmaktadır.

Çalışmada Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi ve yönetim odaklı yaklaşımda sivil toplum kuruluşlarının kendilerine yüklenen rolleri yerine getirebilme kapasiteleri üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının önemi ve gelişimine, sivil toplum kuruluşlarının yönetim kapasitesinin artırılmasına yönelik girişimlerdeki rolüne yer verilmiştir. Konunun kavramsal çerçevesi çizildikten sonra sivil toplum kuruluşlarının yönetim ilkeleri ekseninde ulusal politikaların oluşturulması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında vatandaşların bilinçli ve etkin bir şekilde katılımının sağlanmasına katkısı ve bu katkının yarattığı artı değer ele alınmıştır. Bu çerçevede, sivil toplum kuruluşları nedir sorusuna ve sivil toplum kuruluşlarının yönetim ekseninde değerlendirilmesiyle bağlantılı olarak sivil toplum kuruluşlarının politika belirlemedeki rolü nedir sorusuna cevap aranmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de politika belirleme sürecinde etkin bir rolü bulunan TÜSİAD'ın (Türk Sanayici ve İşadamları Derneği) 2011 yılı faaliyet raporu içerik çözümlemesi yöntemi ile analiz edilerek ulusal ve uluslar arası politika belirleme sürecinde dernek tarafından öne çıkarılan temalar ortaya konmuştur.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TANIMI VE İŞLEVLERİ

Sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, üçüncü sektör, hükümet dışı kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi sivil toplum alanında faaliyet gösteren örgütleri kapsayan kuruluşlardır (Güneş ve Güneş, 2003: 127). Hükümet Dışı Kuruluşlar (Non Governmental Organisation (NGO) olarak da bilinen bu kuruluşlar, İngiltere'de "Gönüllü Kuruluş" (Voluntary Organisation), Amerika Birleşik Devletlerinde "Özel Gönüllü Kuruluş" (Private Voluntary Organisation), bazı ülkelerde "Gönüllü Kalkınma Kuruluşları", bazı ülkelerde de "Yurttaş Örgütleri" şeklinde adlandırılmakla beraber, bu kavramların tümünün özünde gönüllülük (Arslan, 2001: 119) ve yurttaş birim alan bir yapı bulunmaktadır (Kuçuradi, 1998: 28). Bu kuruluşlar, toplumda birçok sorunun çözülmesini siyasal iktidarın tümüyle dışında geliştirecek birer süreç olarak kabul etmektedirler (Belge, 2001: 28). Amaçları siyasal iktidarı ele geçirmek değil, ilgili kararlara katılmaktır (Güneş ve Güneş, 2003: 127).

İlk kez Locke tarafından 1690'da kullanılan sivil toplum kavramı, devlet kavramı ile özdeş bir anlayışı ifade etmek için kullanılmıştır. Hobbes ve Rousseau gibi sosyal sözleşmeciler filozoflar, sivil toplumu, doğa halinden çıkıp siyasi otorite etrafında bir araya gelmek şeklinde algılamışlardır. Locke açısından sivil toplum, bireylerin doğa durumundaki temel haklarını koruyabilmek için sözleşme ile uzlaştıkları, bireysel hakların bizzat yaşadığı ve korunduğu bir alandır. Hegel sivil toplum ile siyasal toplum arasında bir ayrım yaparak devlet ve toplum arasındaki sınırları çizmiştir (devletin düzenlediği alanları ve toplumsal ilişkileri siyasal toplum kavramıyla ifade etmiş, geriye kalan özerk alanları ise sivil toplum olarak isimlendirmiştir). Tocqueville'nin çözümlemelerinde sivil toplum, üyelik ve eylemlerin gönüllülük esasına dayandığı, aile ve devlet arasındaki tüm ilişkileri ve ağları (sivil toplum kuruluşları, dini grup ve kurumlar, mesleki örgütlenmeler, kendine yardım amaçlı gruplar, sosyal hareketler, bağımsız medya...) içermektedir. Bu yaklaşımda üç ana sektöre dayalı toplum modeli temel alınmakta ve devlet, piyasa ve kâr-amacı gütmeyen grupların birbirlerinden bağımsız ancak birbirleri ile karşılıklı olarak bağlantılı olduğu savunulmaktadır (Tamer, 2010: 90-103).

Düşünsel temelleri yukarıda özetlenen sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkışı; güneyde Hindistan'daki Gandhi hareketi içinde hükümete karşı halkın haklarını savunma amaçlı bazı kuruluşların kurulması ile kuzeyde ise Birinci Dünya Savaşı'nın ardından savaşın yığıldığı Avrupa için yardımlaşma kuruluşlarının oluşturulmasına dayanmaktadır (Arslan, 2001: 125). Amerika Birleşik Devletlerinde ise devlet sivil toplum kuruluşları üzerine kurulmuştur. Bu durum, Amerikan toplumunu oluşturan bireylerin demokrasinin oluşumu için uygun bir ortam hazırlamalarından kaynaklanmıştır (Turan, 1998: 9).

Sivil toplumun gelişmesi, beş temel önkoşulun gerçekleşmesine bağlıdır. Bunlar, toplum yaşamındaki etnik, kültürel, dinsel, ideolojik, ekonomik farklılaşma, farklılaşmış alanlarda politika üretebilecek toplumsal örgütlenmenin kurulması, gönüllü birliktelik, toplumsal düzeyde otonomleşme; bir başka deyişle sosyal grupların devletin yönlendirmesine maruz kalmadan kendi politikalarını belirleyebilme inisiyatifine sahip olmaları ve baskı mekanizması oluşturmadır (Çaha, 1999: 73-76). Bu koşullara devlet mülkiyetinin minimum düzeyde olması, açık

piyasa ekonomisinin olması, toplumsal katılım mekanizmalarının olması, bürokrasinin çok güçlü olmaması ve kesintisiz bir demokrasinin varlığı da eklenebilir (Güneş ve Güneş, 2003: 122).

Sivil toplum kuruluşlarının beş temel özelliğinden söz edilmektedir. Bunlar; kar amacı gütmemek ve gönüllülük esasına dayanmak, bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahip olmak, karar ve uygulamalarda katılımcı bir yaklaşımı benimsemek, kamu yönetiminin bir parçası olmamak ve yeri geldiğinde baskı grubu oluşturabilmektir (Arslan, 2001: 123; Miller, 1994: 4). Genel ve geniş anlamda sivil toplum kuruluşlarının kapsamına vatandaşların ortak bakışı, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep temelinde biraraya gelerek devletin hukuksal, yönetsel, üretici ve kültürel organlarının dışındaki alanda oluşturdukları dernek, vakıf, sivil girişim ve ilişki ağından oluşan yapı ve etkinliklerin tümü girmektedir (Yıldırım, 2004: 54). Daha açık bir ifadeyle, kamusal bir ihtiyacı karşılayan ve kamu hizmeti yapan kuruluşlar, özel ilgi ve ihtiyaçları karşılamaya yönelik kuruluşlar, meslek mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kuruluşlar ve bazı özel grupların ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan (örn. hayırsever dernekler) kuruluşlar sivil toplum kuruluşları olarak nitelendirilmektedir (Güneş ve Güneş, 2003: 128-129).

Dernek, vakıf, yurttaş inisiyatifi/girişimi, sendika gibi gönüllü ve ara örgütlenmeleri çağrıştıran sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme biçimi ve etkinlik alanları farklılık gösterebilmektedir. Sivil toplum kuruluşları yerel/lokal boyutta örgütlenebilecekleri gibi, ulusal ve uluslararası bir örgütsel yapılanmaya da gidebilmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının etkinlik alanları eğitim, çevre, kentsel-kırsal kalkınma, sağlık, sosyal hizmetler, teknik yardım ve danışmanlık, barışın sağlanması ve insan haklarının korunması gibi geniş bir yelpazeye yayılabilmektedir (Aslan ve Kaya, 2004 : 216). Özel hastaneler, spor kulüpleri, okullar gibi kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile kooperatifler, ticari birlikler ve yerel toplum kuruluşları ise sivil toplum kuruluşu kapsamına girmemektedir (Yıldırım, 2004: 53).

Yukarıda ifade edilen etkinlik alanları dikkate alındığında sivil toplum kuruluşlarının başlıca işlevleri, kamuoyu oluşturma yoluyla bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak, çoğulcu toplum yapısının sağlanmasına katkıda bulunmak ve devlet tüzel kişiliğinin gerçekleştirdiği uygulamalar ile pazar ekonomisinin dayattığı bazı mekanizmalara karşı koruyucu tampon işlevi görmek şeklinde sıralanabilir (Arslan, 2001: 126-127). Sivil toplum kuruluşlarının varlığı ayrıca siyasal partiler üzerine baskı kurdukları için siyasal ve toplumsal hayatın zenginlik kazanmasını da sağlamaktadır (Erdem, 1998: 19).

Sivil toplum alanı, hukuk düzeninin içinde, yetki devrinin belirginleştiği, devlet ve yerel yönetimlerden bağımsız, ortak hedefleri gönüllü kuruluşlarla gerçekleştirmeye çalışan ve ortak değerleri üreten, gerçek anlamda halkın temsil edildiği bir düzlemdir (Yıldırım, 2004: 50, Ecologic, 2002: 2). Sivil toplum, kendiliğinden ve iradi olarak örgütlenmiş toplulukları adlandırmakta kullanılan bir kavramdır. Dolayısıyla bu topluluklar, devletin hakimiyet alanının dışında kaldıklarından, devlet ile sivil toplum arasındaki sınırı düzenleyen bir siyasal kültürün varlığına ihtiyaç vardır (Sarbay, 2001: 121). Bu bağlamda, yönetimi paylaşan bir ortak olarak sivil toplum örgütlerinin bağımsızlığı, temsili ve sorumluluğu konularındaki sınırlarının gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Kızılcık, 2003: 185; Ingo&Oing, 2009: 6).

Sağlıklı, hakkaniyete dayalı bir sivil toplumun gelişmesi, devletin ideolojik değil hukuksal bir nitelik taşımasına bağlıdır. Bu anlamda devlet, toplumdaki çatışmazlıkları, uzlaşmazlıkları ve haksızlıkları gidermek yoluyla sivil toplumu koruyucu bir rol üstlenmelidir (Çaha, 1999: 72). Yine devlette rasyonelliğin olmadığı toplumlarda da sivil toplum kuruluşlarının kendilerinden beklenen çokselsliliği göstermeleri beklenemez (Davran, 1998: 34). Bir toplumda sivil toplumun gelişebilmesi için devletin faaliyetleri itibariyle de sınırlı olması gerekmektedir. Devlet, siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetler içinde ne kadar fazla yer alırsa sivil toplumun alanını o kadar daraltmış olmaktadır. Bu nedenle, devletin işlevleri toplumsal gruplara bırakılamayacak nitelikteki faaliyetlerle sınırlı kalmalı, diğer faaliyetler toplumsal kesimlere bırakılmalıdır (Çaha, 1999: 72-73). Ayrıca devletteki hukuk düzeni, yasaların yapıları, uygulanış ve yorumlanış şekilleri de sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına olanak sağlamalıdır (Çotuksöken, 1998: 36).

YÖNETİŞİM KAVRAMI EKSENİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yönetişim kavramı, kamuyu ilgilendiren kararların alınması sürecine, karardan etkilenecek tüm tarafların dâhil edildiği (Uğur 2001: 77), çoklu aktörlerin rol aldığı ve karşılıklı etkileşimin egemen olduğu bir yönetim sürecini ifade etmektedir. Çoklu aktörlerden amaç, kamu yönetim kadrosunun yanı sıra sivil toplum örgütleri, özel sektör temsilcileri, işçi birlikleri, meslek kuruluşları, hükümetler arası örgütler ve her türlü örgütlenmiş baskı gruplarıdır (Akbeş ve Saraç, 2005: 228; Nae vd., 2012). Bu bağlamda, sivil toplum kuruluşlarının da kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini bildirmelerinin önu açılmış (Uğur, 2001: 77), sivil toplum kuruluşları eskisinden daha farklı misyonlarla siyaset arenasına çıkmaya başlamışlardır. Bu değişimin ana eksenini, örgütlü toplum olma idealinin, toplumsal sorunların ağırlaşmasıyla birlikte kuvvetlenmesi oluşturmaktadır. Siyaset aktörlerinin toplumsal sorunlara özellikle yerel arenada yeteri kadar pratik çözümler üretmeyişi, sivil toplum oluşumlarını çözüm öngören, proje hazırlayan ve uygulayan bir konuma taşımıştır (Çarkçı, 2007).

Bir hiyerarşiyi ve hâkimiyeti ifade eden yönetim kavramından farklı olarak yönetişim kavramı, alınacak kararlardan etkilenecek olanlar ile kararları uygulayacak olanların bir araya gelerek bir çeşit ortaklık iklimi altında sorunları çözmeleri anlamına gelmektedir (Uğur, 1999: 188). Sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda hizmet sunumu sürecine paydaş katılımının sağlanması ile hizmetlerin kıt kamusal kaynaklarla etkin sunumunun yanı sıra, demokratik yapıların devreye sokulması da söz konusu olacaktır (Palabıyık, 2007: 47).

Yönetişim, sadece devlete ait bir alan olmaktan çok, kamu-özel, devlet-devlet dışı, ulusal-uluslar arası kurumlarca yerine getirilen bir işlevi ifade etmektedir (Hirst ve Thompson, 1996: 218). Devletin bu süreçteki işlevi ise düzenleyicilik ve çoklu aktörlerin birbirlerini bastırmadan iletişimde olabilmelerinin şartlarını hazırlamaktır (Şengül, 1999: 12).

Yönetişim kavramının sistemsal, siyasal ve yönetsel olmak üzere üç boyutu vardır. Sistemsal yönetişim, devletin karar alma süreçleri ve resmi kurumsal yapısı ile belirlenen hükümetten daha geniş bir kavramı ifade etmektedir. Siyasal yönetişim, yalnız devletin meşruiyetini ve demokratik yönetimini değil, yurttaşların her alanda ve şekilde katılımını öngörmektedir (Göymen, 2000: 6-7). Yönetsel yönetişim ise kamu hizmetlerinde etkinliği en üst dereceye taşımak amacıyla sağlanması gereken siyasal katılımın ötesindeki profesyonel katılıma vurgu yapmaktadır (Özer, 2002: 171). Başka bir ifadeyle, daha az yönetimi ya da minimal devleti yansıtan yönetişim, aynı zamanda devletin demokratikleşmesi, aşağıdan yukarıya örgütlenme ve sivil mobilizasyonu sağlamanın bir aracı (Güler, 2003: 95); insan haklarına dayalı, çok aktörlü, desantralize, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, açık, hesap verebilir yönetim anlayışının bir sonucudur (Tekeli, 1999: 248). Bu anlayış, bireyin toplumsal ve siyasal rollerini de yeniden tanımlamakta, bu çerçevede birey pasif ve himaye edilen konumundan çıkarak kamusal alanda etkin ve eyleme geçme gücüne sahip bir konuma geçmektedir (Çukurçayır, 2005: 219). Yönetişim anlayışı aynı zamanda toplumda yeni bir işbölümünü de öngörmektedir. Bu yeni işbölümünde kendi ihtiyaçlarını algılayabilen, bağımsız karar alabilen, kendilerini ve başkalarını yönlendirme kapasitesine sahip sivil toplum kuruluşlarının ağırlıklı yeri bulunmaktadır (Haktankaçmaz, 2004: 46).

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ POLİTİKA BELİRLEME SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Bir konu etrafında örgütlenen insan topluluklarının sayısı arttıkça sivil toplum kuruluşlarının envanterlerindeki insan yığınları ve sivil toplum kuruluşları yerel ve ulusal siyasetin vazgeçilmez odakları hâline geleceklerdir (Çarkçı, 2007). Bu açıdan bakıldığında, sivil toplum kuruluşlarının yerel ve ulusal bazda **karar alma** ve alınan **kararları uygulama** süreçlerine etkin katılımları söz konusudur. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme ve kamu hizmeti sunma rolleri oldukça önemli boyutlardadır.

Sivil toplum kuruluşları, siyaseti yönlendiren önemli baskı gruplarından birisidir. Ancak sivil toplum kuruluşları, baskı gruplarından amaçları yönünden ayrılır. Sivil toplum kuruluşlarında mesleksel çıkar sağlama amacı bulunsa da kamusal alanda çalışma ve hizmet görme düşüncesi ağır basar. Kamusal alanda hizmet gören dernekler, kamusal ya da toplumsal amaca yönelmiş vakıflar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve işçi ve işven sendikaları bu kapsamdadır. Bu kuruluşlar baskı grubu olarak sayılsalar bile kamusal alanda hizmet görebilirler, siyasal, toplumsal ve ekonomik içerikli projeler üretebilirler, sağlıklı bir çevrede yaşam ortamının sağlanması için çalışabilirler, sanatsal etkinlikte bulunabilirler, ayrıca siyasal karar alma sürecine katılarak katılımcılık ilkesini hayata geçirebilirler (Aliefendioğlu, 1999: 108-109). Ülke siyasetinde sivil toplum kuruluşlarının ellerindeki en önemli kozlar (Çarkçı,

2007), belirli bir kitleyi **temsil etme**, benimsenen değerler ekseninde yürütme erkini **destekleme (yardım etme)**, onu toplumsal gerekleri ve kamusal ahlakı gözeterek **dengeleme**, gerekirse **sorgulama, sınırlandırma**, bu değerlere ulaşma amacına dönük **yönlendirme ve baskı yapmadır**.

Sivil toplum kuruluşları, kamu politikalarının belirlenmesi sürecinde birey taleplerini dile getirip bu taleplerin dikkate alınmasına yardımcı olarak **kamuoyu oluşturma** yoluyla katkıda bulunmaktadır. Bu katkı, kamuoyunu harekete geçirek yönetim üzerinde genel bir denetim sağlanması ve kendi isteklerinin kamu politikalarında egemen olması konusunda **yürütmeyi bilgilendirme ve etkileme** şeklinde olmaktadır (Yıldırım, 2004: 80, 82; Sibanda, 1994: 4-5, Civil Society Contact Group, 2006: 11).

Bir konuya odaklanmış sivil toplum kuruluşlarının ilgili konu ile ilgili yerel-ulusal **sorunların çözümü için teklif götürme, görüş öneri veya rapor sunma** ve **proje geliştirme** yoluyla da politika belirleme sürecine katılımları söz konusu olabilmektedir (Çarkçı, 2007).

Küreselleşme sonucu yönetimde oluşan yeni süreç ve dinamikler, kamu harcamalarında kısıntıya gidilmesi yönünde merkezi ve yerinden yönetim kuruluşları üzerinde bir baskı oluşturmaktadırlar. Bu durumda devlet hizmet sunan bir birim olmaktan çıkıp, yalnızca toplumun örgütlü kesimlerinden gelen talepleri öncelik sırasına koyarak değerlendirir. Bu durum bir sorumluluk paylaşımını da beraberinde getirmekte ve yönetim dışı organizasyonlar karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil olabilmektedir (Akbeý ve Saraç, 2005: 228). Yine bu noktada devlet açısından saydamlık ve hesap verebilirlik bir ön koşul durumuna gelebilmektedir. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları **denetleme ve hesap sorma** konularında da devreye girebilecektir (Yıldırım, 2004: 106).

Sivil toplum kuruluşları, kendileri ile ilgili bir **yasamın kabulü** veya **reddi** için **milletvekilleri ile temas** kurabilmekte, gerektiğinde **yetkili komisyonları etkilemeye** çalışarak **süreci her aşamasında izleyebilmektedirler**. Ayrıca kendilerini ilgilendiren yasa tasarılarının hazırlanmasında gerekli **teknik bilgiyi sağlamaktadırlar** (Yıldırım, 2004: 81; Sibanda, 1994: 4-5, Civil Society Contact Group, 2006: 11).

47

Lobicilik veya kamu simsarlığı olarak da adlandırılan siyasal partilerle veya mecliste siyasal faaliyetlerde bulunarak siyasal iktidarı etkileme faaliyeti, zaman zaman bir siyasal parti ile özdeşleşmeye dönüşebilir. Bu durumda sivil toplum kuruluşları belirli bir siyasal partiyi iktidara taşımak ya da güçlü kılmak için üyelerinden söz konusu parti lehine oy talebinde bulunabilirler. Bunun dışında, iktidardaki siyasal partiye bağış adı altında para ya da gayrimenkul gibi yardımlar yaparak partiyi etkilemeye ve kendisine ekonomik yönden bağlamaya çalışabilir, dahası, kendi örgütleri ya da üyeleri ile ilgili olarak yasa teklifleri görüşülürken milletvekillerine, karar alıcılara çeşitli yollarla ve değişik yöntemlerle para, tatil, daire vb. gibi teklifler götürerek, çıkacak yasa, siyasal, hukuksal ya da yönetsel kararları örgütleri ve üyelerinin çıkarları doğrultusunda değiştirmeye çalışabilirler. Bütün bu yöntemlerle amaçlanan, iktidarı daha çok yönlendirme konusunda etkinliğin sağlanmasıdır. Aynı kapsamda, sivil toplum örgütleri, üyelerinin çıkarları ve taleplerini iktidara iletmede, iktidarın üyeleri ile doğrudan ilişki içerisinde bulunabilirler. Bu bağlamda, seçimlerde kendilerine dostça yaklaşan siyasetçileri destekleyip dostça yaklaşım göstermeyen siyasetçileri desteklememe kararı alabilirler. Bu durum özellikle kamuoyunun önemli bir bölümünün desteğini alan sivil toplum örgütleri için geçerlidir (Çelik ve Aykanat, 2006: 219-220-222).

Sivil toplum kuruluşları işlevlerini anlatmak veya belli bir konuda haklılıklarını dile getirmek için yetkililerle **istişare toplantıları** düzenlemekte veya bazı **araştırma ve raporlar** hazırlamaktadırlar. Bununla birlikte vurgulamak istedikleri konularda **paneller** veya **sempozyumlar** düzenleyerek milletvekillerinden akademisyenlere, yargı mensuplarından sivil toplum örgütlerine kadar farklı kesimleri bir araya getirerek, değişik görüşlerin kamu oyu önünde tartışıldığı platformlar oluşturmaktadırlar. (Çelik ve Aykanat, 2006: 222; Ateş ve Nohutçu, 2006: 261). Süreli yayımlar, bültenler, bildiriler yayınlamak yine sivil toplum kuruluşlarının savdukları fikirleri paylaşma ve kamuoyunu ve iktidarı etkileme yöntemleri arasında sayılabilir.

Sivil toplum kuruluşları ayrıca ulusal arenada kendi aralarında **platformlar oluşturarak** ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere politika belirleme süreçlerini etkilemek amacıyla harekete geçebilirler. Uluslar arası arenada sivil toplum kuruluşlarının, başka ülkelerin benzer kuruluşlarıyla işbirliği halinde **ortak projeler** yürüttükleri ve küresel politika belirleme sürecinde aktif rol aldıkları görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme sürecine katılımları normal şartlar altında kamuoyu oluşturma, bilgi verme, yönlendirme şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak bu faaliyetler sonucunda beklentilerin karşılanamaması veya ortak bir platformda uzlaşılabilmesi gibi durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bu durumda sivil toplum kuruluşları **tehdit etme, boykot-grev eylemleri, imza toplama, kitlesel eylemler-yürüyüşler-mitingler, protesto gösterileri, şiddet içeren veya itaatsizlik** gibi pasif nitelik gösteren **direnış eylemleri** düzenlemek kaydıyla seslerini duyurmaya çalışmaktadırlar.

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Türk toplumsal yapısının temel özelliği, bürokratik yönetim geleneğine dayanmasıdır. Bu yapıda, devlet seçkinleri sivil toplumu hesaba katmaya ve halkın yönetime katılımına olumsuz yaklaşıma eğilimindedir (Yılmaz, 1997: 91-93). Bu gelenek, toplumu bir arada tutmanın ve bütünlüğü korumanın bir gerekliliği olarak görülmekle beraber bu durum, Osmanlı döneminden itibaren kuvvetli bir devlet ve zayıf bir sivil toplumun oluşmasına ve bu mirasın Cumhuriyet dönemine de aktarılmasına neden olmuştur (Durgun, 1997: 218-221). Dolayısıyla Osmanlı döneminden itibaren süregelen merkezîyetçi yapı içerisinde, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının devlete karşı varlıklarını sürdürdükleri şekilde bir algılamaya mevcuttur (Azaklı, 1997: 227).

Türkiye'de sivil toplum konusunda en önemli gelişmeler 1980 sonrası dönemde olmuş, sivil toplum kavramı sık sık gündeme gelmiştir. Bu dönemde birçok sosyal grup gelişmiş ve kendi alanlarında devlet üzerinde etkili olmaya ve devletten bir takım haklar elde etmeye ve devlet politikasını şekillendirmeye başlamıştır (Çaha, 1999: 77-80). 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, sivil toplum kuruluşlarının önemi daha iyi algılanmış, ancak bu algılamaya hükümet politikaları doğrultusunda yönlendirilen resmi ya da yarı resmi kuruluşlar şeklinde olmuştur. Ancak, merkezi yönetimin emrindeki kamu kurum ve kuruluşlarının oluşturduğu politikalar çerçevesinde faaliyet gösteren kuruluşların sivil toplum olarak kabul edilemeyeceği ileri sürülmektedir (Tağma, 2002: 272). 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı da kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunmayı hedeflemiştir (DPT, 2006: 1).

Avrupa Birliği süreci ve bu süreçte sivil toplum kuruluşlarına verilen önem Türkiye'de de bu kuruluşların gelişiminin hızlanmasını sağlamıştır. Avrupa Birliği anlayışına göre sivil toplum kuruluşları, örgütlenmiş yurttaşların, yaşadıkları ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınmaya, sivil toplum düzenine doğrudan katkıda bulunarak, katılımcı demokrasinin oluşturulması ve sürdürülmesi açısından kimi zaman devlet ve hükümetten de fazla bir rol üstlenirler (Güder, 2007). Bu kapsamda AB, sivil toplumun güçlendirilmesi için mali kaynak aktarmaktadır. 2001 yılından bu yana AB, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının pozisyonunu güçlendirmeyi amaçlayan bir Sivil Toplum Geliştirme Programı yürütmektedir (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, 2007: 2). Ayrıca son yıllarda Avrupa Birliği'ne uyum çalışmalarını çerçevesinde onaylanan reform paketleri ve gerçekleştirilen reformlar da Türkiye'de sivil toplum yapılanmasını kolaylaştıran çeşitli uygulamaları hayata geçirmeyi gerekli kılmıştır. Bunlar arasında dernekler ve vakıflar yasalarında yapılan değişiklikler ve bunlarla paralel olarak Medeni Kanun'da yapılan değişiklikler bulunmaktadır.

AB ilerleme raporlarında da sivil toplum kuruluşlarını (dernekler ve vakıflar) ilgilendiren maddeler bulunmaktadır. 2003 yılı ilerleme raporuna göre siyasal ve hukuksal sistemlerde yapılan geniş kapsamlı değişikliklere karşı sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren bazı konularda yapılması gereken değişikliklerin bulunduğu belirtilmiştir. Bu değişiklikler özellikle dernek ve vakıfların örgütlenme özgürlüklerinin sağlanmasına yöneliktir (TÜSEV, 2007). Bu konuda Türkiye gerekli düzenlemeleri hayata geçirerek sivil toplum kuruluşlarını geliştirme yolunda ilerlemeye devam etmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları, sadece hukuksal düzenlemeleri yönlendirme ve yürütme organına taleplerini yansıtırma ile sınırlıdır. Bunun nedeni, sivil toplum kuruluşlarının patronaj ağlarını kırıp halkın istek ve tepkilerini örgütleyerek kamusal alan projelerine katkı sağlar duruma gelememeleridir. Bu kurumlar mevcut politika üretme süreçlerine katkı yapamadıkları için de etkinlikleri konusunda soru işaretleri oluşmakta ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine halkın katılımı, beklenen yoğunlukta gerçekleşmemektedir (Çarkoğlu, 2001: 85-87).

Siyasal katılımın kapsamını, siyasi partilerin ve toplumsal örgütlerin taban-tavan ilişkilerini ve siyasi partilerin bu örgütlerle, bu örgütlerin kendi aralarındaki ilişkilerini sınırlandırıcı yasaların varlığı da sivil toplum kuruluşlarının etki alanını daraltmaktadır (Tosun, 2001: 396). Türk anayasasının geniş çaplı demokratik ve özgürlük taleplerini karşılayacak bir görünüm sergilememesi de sivil toplum kuruluşlarının gelişmesini engelleyici bir nitelik arz etmektedir. Sivil toplum kuruluşları, ancak karşılıklı diyalog, konsensus, anlaşma, hoşgörü ve tolerans ortamında gelişebilmektedir. Bu nedenle sosyal gruplar üzerinde devlet baskısının kaldırılması, liberal ve demokratik değerlerin benimsenmesi gerekmektedir (Çaha, 1999: 82-87).

Bir toplumda sivil toplumun gelişimi, ancak demokratikleşmenin önünü açan siyasi kültürün yerleşmesiyle söz konusu olabilmektedir. Batılı devletlerde varlığı görülen söz konusu kültür, Osmanlı döneminden kalan kutsal, koruyucu, merkezîyetçi, itaat edilen devlet geleneğinin yıkılmaması nedeniyle tam anlamıyla yerleşmemiştir. AB sürecine hız verilmesi ve kamu yönetimi alanında meydana gelen son gelişmeler doğrultusunda söz konusu davranış örüntüsünün zayıflatılması söz konusu olduysa da henüz sivil toplum alanında istenilen gelişmelerin sağlanmadığı, devlet-toplum ilişkilerinde devletin baskın halinin devam ettiği söylenebilir.

Demokratik siyasi kültürün hayat verdiği sivil toplum, demokrasinin gelişmesine de katkıda bulunur. Dolayısıyla demokrasi ile sivil toplum arasında karşılıklı bir etkileşimden söz edilebilir.

POLİTİKA GELİŞTİRME SÜRECİNDE TÜSİAD ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye’de politika belirleme süreçlerine aktif katılımı olan en önemli sivil toplum kuruluşlarından biri olan TÜSİAD’ın 2011 yılı itibarıyla politika belirleme sürecine katkısının ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel sorusu, derneğin 2011 yılı faaliyet raporundan edinilen bilgiler ışığında ulusal ve uluslararası politika belirleme sürecine etki etme konusunda hangi konuların öne çıktığıdır. Çalışmanın sınırlılığı, derneğin web sitesinde yer alan 2011 yılına ait faaliyet raporudur.

Derneğin faaliyet raporunun analizinde nitel içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal bilimler alanında yaygın bir şekilde kullanılan bir yöntem olan içerik çözümlemesi, bir metnin içeriğinden yinelenen, değerli, geçerli çıkarımlar yapan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 1980; Weber, 1988:9) ve bir bilim adamı olan çözümlemecinin, yargılarına güvenmek şartıyla açık seçik formüle edilmiş kurullarla mevcut verilerin (bir dökümanın veya bir mesajın) içerdiği konuların kapsamının değerlendirilmesi, özetlenmesi, standardize edilmesi, karşılaştırılması veya başka bir biçime dönüştürülmesini ifade etmektedir (Öğülmüş, 1991: 215-216). Bu çerçevede çalışmada derneğin faaliyet raporunda öne çıkan temalar-kategoriler ortaya konmuştur.

TÜSİAD, 1971 yılında işlemeyen ve kriz üreten kapalı ekonomi sistemine iş dünyasının bir tepkisi sonucu kurulmuştur. Derneğin tüzüğünde amacı şu şekilde ifade edilmiştir (md. 2): “TÜSİAD, insan hakları evrensel ilkelerinin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamayı amaçlar. TÜSİAD, Atatürk’ün öngördüğü hedef ve ilkeler doğrultusunda, Türkiye’nin çağdaş uygarlık düzeyini yakalama ve aşma anlayışı içinde, kadın-erkek eşitliğini siyaset, ekonomi ve eğitim açısından gözetilen iş insanlarının toplumun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancıyla, yukarıda sunulan ana gayenin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla çalışmalar gerçekleştirir. TÜSİAD, kamu yararına çalışan Türk iş dünyasının temsil örgütü olarak, girişimcilerin evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun faaliyet göstermesi yönünde çaba sarf eder; küreselleşme sürecinde Türk rekabet gücünün ve toplumsal refahın, istihdamın, verimliliğin, yenilikçilik kapasitesinin ve eğitimin kapsam ve kalitesinin sürekli artırılması yoluyla yükseltilmesini esas alır. TÜSİAD, toplumsal barış ve uzlaşmanın sürdürüldüğü bir ortamda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasında bölgesel ve sektörel potansiyelleri en iyi şekilde değerlendirerek ulusal ekonomik politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur. Türkiye’nin küresel rekabet düzeyinde tanıtımına katkıda bulunur, Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecini desteklemek üzere uluslararası siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişki, iletişim, temsil ve işbirliği ağlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapar. Uluslararası entegrasyonu ve etkileşimi, bölgesel ve yerel gelişmeyi hızlandırmak için araştırma yapar, görüş oluşturur, projeler geliştirir ve bu kapsamda etkinlikler düzenler. TÜSİAD, Türk iş dünyası adına, bu çerçevede oluşan görüş ve önerilerini Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne

(TBMM), hükümete, diğer devletlere, uluslararası kuruluşlara ve kamuoyuna doğrudan ya da dolaylı olarak basın ve diğer araçlar aracılığı ile ileterek, yukarıdaki amaçlar doğrultusunda düşünce ve hareket birliği oluşturmayı hedefler” (www.tusiad.org, 2012).

Derneğin odaklandığı temel konular sürdürülebilir büyüme, demokratik standartlar ve Avrupa Birliği’ne uyum şeklinde ifade edilmiştir. Bu konular TÜSİAD üyelerinden oluşan komisyonlar ve bu komisyonlar bünyesinde kurulan çalışma grupları aracılığı ile ele alınmaktadır. Dernek bünyesindeki 9 komisyon ve 33 çalışma grubu, görüş ve pozisyonların oluşturulması sürecinde akademisyenler, ilgili kurum ve uzmanlardan destek sağlamaktadır. Komisyonlar ayrıca, rapor, konferans, seminer vb. faaliyetler ile kamuoyunu ilgili konularda düzenli olarak bilgilendirmektedir. Tüm komisyon ve çalışma grubu faaliyetleri AB uyum süreci gözetilerek sürdürülmektedir. Söz konusu komisyonlar (www.tusiad.org, 2012);

- Ekonomik ve Mali İşler Komisyonu,
- Sanayi, Hizmetler ve Tarım Komisyonu,
- Şirket İşleri Komisyonu,
- Sosyal İşler Komisyonu,
- Parlamento İşleri Komisyonu,
- Teknoloji, İnovasyon ve Bilgi Toplumu Komisyonu,
- Dışişleri ve AB Uyum Komisyonu,
- Bölgesel Gelişme ve İş Dünyası Kuruluşları ile İlişkiler Komisyonu,
- Yurt Dışı İletişim Komisyonu

Bu komisyonlar dışında TÜSİAD International, kurumun stratejik iş geliştirme alanındaki faaliyetlerini yürütmek üzere ayrı bir birim olarak kurulmuştur (www.tusiad.org, 2012).

50

Derneğin Ankara, AB-Brüksel ve Washington’da temsilcilikleri; Berlin, Paris ve Pekin’de bürosu bulunmaktadır. Ankara temsilciliği, yasama ve yürütme süreçlerini yakından takip ederek TÜSİAD’ın politika belirleme ve karar alma süreçlerine zamanında ve etkili katılımını, gerekli bilgi akışını gerçekleştirerek sağlayan birimdir (www.tusiad.org, 2012).

Derneğin 2011 yılı faaliyet raporu incelendiğinde, politika belirleme sürecinde üstlendiği rolün ağırlıklı olarak kamuoyunu veya ilgili birimleri bilgilendirme, araştırma yapma, proje üretme, sempozyum-forum-zirve-panel-konferans-tartışma platformu- çalıştay-toplantı düzenleme veya bu tip etkinliklerde katılımcı olarak bulunma ve rapor sunma etkinliklerine ağırlık verildiği görülmektedir. Bunun dışında dernek kulis-görüş bildirme, ulusal ve uluslar arası felaketlere dikkat çekme, kamuoyunu ve ilgili kesimleri yönlendirme faaliyetleriyle de 2011 yılı boyunca gündemde yer almıştır.

Derneğin 2011 yılında gerçekleştirdiği **bilgilendirme** amacı taşıyan faaliyetleri, **toplantılar (basın toplantıları, istişare toplantıları, değerlendirme toplantıları, tanıtım toplantıları, bilgilendirme toplantıları, beyin fırtınası toplantıları, danışma toplantıları, koordinasyon toplantıları, çalışma toplantıları vs.)** ve düzenli aralıklarla yapılan **anket** çalışmaları aracılığıyla kamuoyunun veya ilgili birimlerin;

- Türkiye’nin gelişmişlik düzeyi, büyüme hızı perspektifi,
- Sanayi sektörüne ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri, sanayi politikaları, hakkında bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

Belirli konulara çözüm önerileri getirme amacı taşıyan **araştırmalar** yapma, **proje geliştirme** ve belirli konulardaki değerlendirmeleri, beklentileri içeren **rapor sunma** veya **broşür yayımlama** faaliyetleri, akademisyen ve kanaat önderlerini; teknik bilgi sunulması, gündemdeki konulara ilişkin avantajların ve sorun alanlarının tespit edilmesi- öneriler geliştirilmesi ve soruların cevaplanması amacıyla bir araya getiren faaliyetlerdir. Hazırlanan rapor veya projelerden bazıları tanıtım seminerleri veya basın toplantıları aracılığı ile kamuoyuna tanıtılmıştır. 2011 yılında bu faaliyetlerde;

- Yeni anayasa süreci, seçim sistemi, yargı reformu,
- İnsani kalkınma,
- Şehirleşme, kentsel ulaşım,
- Enerji (stratejiler, üretim),
- Tüketim alışkanlıkları-kalıpları,

- İş dünyasının beklentileri,
- Küresel kriz,
- İnovasyon,
- Ekonomik büyüme,
- Sürdürülebilir kalkınma,
- Nüfus, eğitim, işgücü, sağlık sistemi, sosyal güvenlik, vergi sistemi,
- Girişimciliğin geliştirilmesi, işsizlik,
- Kadın-erkek eşitliği,
- Bölgesel gelişme,
- Avrupa Birliği ile ilişkiler, stratejiler,
- Dış politika,

Bir diğer faaliyet grubu, **sempozyum-forum-zirve-panel-konferans-tartışma platformu-çalıştay-toplantı düzenleme** veya bu etkinliklere **katılmadır**. Söz konusu toplantılar, gündemdeki konuların yurt içinden ve/veya yurt dışından akademisyen, uzman, siyasetçi, işadami, bürokrat ve gazeteciler ile ulusal/uluslar arası bir perspektifte tartışıldığı platformlar olarak kamuoyunda veya bazı sektörlerde belli bir konuda farkındalığın artırılması, sorun ve/veya risk alanlarının belirlenmesi ve çözüm önerileri sunulmasına olduğu kadar fırsatların değerlendirilmesi, başarı örneklerinin tanıtılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu toplantılardan elde edilen sonuçlar ayrıca araştırma ve rapor sunma faaliyetlerine veri sağlama işlevi de taşımaktadır. Dernek, bu tür ulusal veya uluslar arası etkinlikleri düzenlemekle beraber, başka kurumlarca düzenlenen toplantılarda özel oturumlar gerçekleştirmiş veya ilgili komisyon üyeleri aracılığı ile oturum başkanı, moderatör, panelist, konuşmacı olarak temsil edilmiştir.

Derneğin yönetim kurulunca veya yetkili organlarınca **denetleme, kulis yapma-görüş bildirme** veya gündemde öne çıkan konularda siyasileri **etkileme-ikna etme** amacıyla (seçim öncesi ve sonrasında) siyasî partiler ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde seçim bildireleri ile ilgili görüş bildirme, derneğin belirli konularda önceliklerinin bildirilmesi, belirli kanunların (kanun, tüzük, karar) çıkması sürecinde taslak sunulması-taslak hakkında görüş iletilmesi veya mevcut yasalar üzerinde değişiklik-ekleme yapılması sürecinde öneride bulunulması-görüş iletilmesi, dernek gündemindeki konulara ilişkin görüş alışverişi yapılması, eylemleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Barış ve Demokrasi Partisi temsilcileri (genel başkanlar, genel başkan yardımcıları, partilerin meclis grup başkan vekilleri, eş başkanlar) istişarelerde bulunmak üzere ziyaret edilmiştir. Ayrıca Ekonomik Konularda Genel Koordinasyondan Sorumlu Başbakan Yardımcılığı, Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Rekabet Kurulu, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu, TCMB, Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Türk Patent Enstitüsü, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Gelir İdaresi Başkanlığı, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, TOKİ, YOİKK, TİSK yetkililerine kendileri ziyaret edilerek, kendileri ile toplantı düzenlenerek-düzenlenen toplantılara katılarak veya bir doküman ya da derneğin web sitesi aracılığı ile dernek görüşleri iletilmiştir.

Sürelî yayımlar, bültenler, dernek üye ve profesyonellerine bilgi akışı sağlama işlevini yerine getirmektedir. Bu dergilerde yayımlanmak üzere siyasiler ile bürokratlardan makale temin edilmiştir.

Derneğin uluslar arası politika belirleme sürecinde faaliyetleri, ilgili komisyonları aracılığıyla yürütülmektedir. Uluslar arası arenadaki faaliyetler ağırlıklı olarak Türkiye'nin öne çıkarılmak isten özellikleri, başarı örnekleri ve potansiyeli vurgulanarak yabancı kamuoyuna tanıtımı, Türkiye'ye ilişkin önyargıların yıkılmasıdır. Bu çerçevede 2011 yılında da tanıtıcı sunumlar-yayımlar yapma, bilgi notları yayımlama gibi aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, sosyal, ekonomik, siyasî ilişkilerin geliştirilmesine yönelik ikili işbirliği anlaşmaları yapma, dostluk grubu oluşturma, gelecekteki stratejilere ilişkin görüş alışverişi, sempozyum-konferans düzenleme veya düzenlenen konferanslara-zirvelere-toplantılara katılma derneğin yürüttüğü diğer etkinliklerdendir. Dernek ayrıca özellikle AB ile uyum çalışmaları çerçevesinde Türk kamuoyunu ve devlet birimlerini/yetkililerini AB'deki gelişmeler hakkında bilgilendirmektedir. Ayrıca iş geliştirme faaliyetleri kapsamında iş dünyasını ve ilgilileri, yatırım ve ticaret

olanakları, fırsatlar vs. hakkında bilgilendirme, derneğin yürüttüğü bir diğer işlemdir. Bu etkinlikler haricindeki dernek aktiviteleri;

- Avrupa Parlamentosu milletvekilleri ile görüşme,
- Avrupa Komisyonu üyeleriyle ve yabancı ülke bakanlarıyla görüşme,
- G20 toplantılarına katılım,
- Uluslar arası medya grupları ile temas, mülakat, demeç verme, brifing verme, basın toplantısı düzenleme, bu toplantılardan önemli görülenlerin metne dökülmesi ve bilgilendirme amacıyla kamuoyuyla paylaşılması,
- Çalışma grupları oluşturma,
- Muadil kuruluşlarla ortaklaşa çalışmalar gerçekleştirme,
- Türk özel sektörünün görüşlerini uluslar arası arenada aktarma/temsil etme/destekleme,
- Politika yapımcıları ve kanaat önderlerini hedefleyen çalışma toplantıları düzenleme-düzenlenen toplantıları takip etme ve katılma,
- BUSINESSEUROPE, BIAC ELSA gibi uluslar arası iş dünyası örgütlerine görüş-bilgi notu iletme, gündemlerinde belirleyici olma

2011 yılı faaliyet raporunda yer aldığı kadarıyla derneğin Avrupa Birliği (AB) temasları, Türkiye- AB ilişkileri bağlamında gündemde olan konular ve müzakere sürecinde yaşanan sorunların değerlendirilmesi, derneğin muadili olan yurt dışı kuruluşlarla ikili ekonomik ilişkilere ve Avrupa Birliğine ilişkin konulara yönelik görüşme, fikir alışverişi yapılması ve yuvarlak masa toplantıları düzenlenmesi ana başlıkları etrafında gelişmiştir. Amerika temasları yine ilgili bakanlıklar, konseyler, yetkili ve uzmanlarla yapılan görüşmeler, düzenlenen toplantılara ve konferanslara katılma, anlaşmalar yapma şeklinde gelişmiştir. Bu faaliyetler temel olarak uluslar arası politika alanında işbirliği olanaklarının artırılması ile ikili siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerin gelişmesine yöneliktir. Ayrıca İş dünyasının görüşlerini G20 liderlerine sunmak üzere yapılan B20'nin hazırlık çalışmaları çerçevesinde 2011 yılında 12 çalışma grubu oluşturulmuştur("Ekonomi Politikaları", "Finansal Düzenlemeler", "Uluslararası Para Sistemi", "Emlak ve Hammaddeler", "Kalkınma", "İstihdam ve Sosyal Boyut", "Yolsuzlukla Mücadele", "Ticaret ve Yatırım", "İnovasyon: Bilgi ve İletişim Teknolojisi", "Küresel Yönetişim", "Enerji" ve "Yeşil Büyüme").

Bu faaliyetler dışında dernek 2011 yılında, Somali'deki kıtlık ve Van depremi ile ilgili çalışmalar yapmak suretiyle ulusal ve uluslar arası alandaki felaketlere kamuoyunun ve ilgili kişilerin ilgisini uyandırarak **dikkat çekme-yönlendirme** işlevini de yerine getirmiş bulunmaktadır.

Özgün çalışmalar yapılmasını teşvik etmek ve bu çalışmaları kamuoyuna tanıtmak veya kamuoyunda farkındalık yaratmak amacıyla ödüller vermek, derneğin bir diğer etkinliğidir. Dernek ayrıca gelecekte dünyayı bekleyen gelişmeler üzerinde görüş oluşturmak amacıyla düşünce grubu oluşturma, çeşitli platformlara üyelik veya çeşitli etkinlikler düzenleme gibi aktivitelerle de ön plana çıkmıştır.

Dernek, burs verme, ödüllendirme ve öğrencilerin projelerini tanıtıcı etkinlikler düzenleme gibi faaliyetlerle öğrencilerin birer değişim ajanı olarak toplumda yer almasının önünü açmaktadır. Böylece dolaylı yoldan da politika belirleme süreçlerine katılmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşme sonucu yönetime egemen olan yeni süreç ve dinamikler, devleti hizmet sunan bir olgu olmaktan çıkıp yalnızca toplumun örgütlü kesimlerinden gelen talepleri öncelik sırasına koyarak değerlendiren bir aygıt durumuna getirmiştir. Özellikle yönetim kavramının literatüre girmesiyle birlikte devletin rolü ve işlevinin yeniden belirlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Yönetişim kavramı bireyin toplumsal ve siyasal rollerini de yeniden tanımlamış, bireyi pasif konumdan çıkararak her alanda etkin bir konuma geçirmiştir. Kamu yönetim kadrosunun yanı sıra sivil toplum örgütleri, özel sektör temsilcileri, işçi birlikleri, meslek kuruluşları, hükümetler arası örgütler ve baskı gruplarının da yönetime aktif katılımını öngören yönetim olgusu, sivil toplum kuruluşlarının da kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini bildirmelerinin önünü açmış bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal ve siyasal hayatta, kamuoyu oluşturmak, bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak, çoğulcu toplum yapısının sağlanmasına katkıda bulunmak, siyasal partiler üzerine

baskı kurmak ve devlet aygıtının gerçekleştirdiği uygulamalar ile pazar ekonomisinin dayattığı bazı mekanizmalara karşı koruyucu tampon işlevi görmek gibi çeşitli işlevleri bulunmaktadır.

Sivil toplum, toplum yaşamındaki etnik, kültürel, dinsel, ideolojik, ekonomik farklılaşma, farklılaşmış alanlarda politika üretebilecek toplumsal örgütlenmenin kurulması, gönüllü birliktelik, sosyal grupların devletin yönlendirmesine maruz kalmadan kendi politikalarını belirleyebilme inisiyatifine sahip olmaları ve baskı mekanizması oluşturma gibi koşulların sağlanması ile sağlıklı bir şekilde gelişme olanağına sahip olabilmektedir. Bu koşullara, devlet mülkiyetinin minimum düzeyde olması, açık piyasa ekonomisinin olması, toplumsal katılım mekanizmalarının olması, bürokrasinin çok güçlü olmaması ve kesintisiz bir demokrasinin varlığı da eklenebilir.

Yasal, siyasal, ekonomik faktörler, siyasal yaşamda ordunun ağırlığı (Gürbey, 1997: 132-133), sosyal gruplar üzerinde devlet baskısının olması gibi nedenlerle Türkiye’de sivil toplum kuruluşları oldukça dar bir alanda faaliyet göstermek durumunda kalmışlar, faaliyet alanları yürütme organına taleplerini yansıtmakla sınırlı kalmıştır. Ayrıca bürokratik yönetim geleneğine dayanan Türk toplumsal yapısında, devlet seçkinleri sivil toplumu hesaba katmaya ve halkın yönetime katılımına olumsuz yaklaşma eğilimindedir. Dolayısıyla Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının devlete karşı varlıklarını sürdürdükleri şeklinde bir algılama mevcuttur. Tarihsel süreç izlendiğinde de Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına verilen önemin inişli çıkışlı bir görüntü arzettiği görülmektedir. Dünyadaki gelişmeler ışığında yönelen siyasal gelişmeler, toplumsal yaşamın da canlanmasını sağlamış ve sivil toplum konusunda en kayda değer gelişmeler 1980 sonrası dönemde meydana gelmiştir. Bu dönemde, birçok sosyal grup gelişmiş ve kendi alanlarında devlet üzerinde etkili olmaya ve devletten bir takım haklar elde etmeye ve devlet politikasını şekillendirmeye başlamıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme süreçlerine etkisi genellikle yürütme erkini destekleme, denetleme, sorgulama ve sınırlandırma boyutlarını kapsamaktadır. Bunun dışında sözkonusu faaliyetler, kurumun temsil ettiği grubun amaçlarına uygun olarak kamuoyu oluşturma, toplantı, sempozyum, araştırma ve raporlar-projeler aracılığıyla yürütme erkine görüş bildirme, onu bilgilendirme, etkileme ve baskı grubu oluşturma şeklinde de gelişebilmektedir. Sayılan yöntemlerle amacına ulaşamamaları halinde sivil toplum kuruluşları, amaçlarına ulaşabilmek için daha sert yöntemler kullanarak tehdit etme, kitlesel eylemler, protesto gösterileri yapma yollarına da başvurabilmektedirler.

Çalışmada ele alınan TÜSİAD örneğine bakıldığında, politika belirleme sürecindeki faaliyetlerinin 2011 yılı itibarıyla dikkat çekme-bilgilendirme-yönlendirme (çeşitli toplantılar düzenleme, anket, araştırma yapma, proje geliştirme, rapor sunma, broşür yayınlama, sempozyum-konferans düzenleme, süreli yayın çıkarma) ve denetleme-etkileme-ikna etme (izleme, ziyaret, kulis yapma, görüş bildirme) ekseninde olduğu görülmektedir.

Derneğin faaliyetleri, kadın haklarından yeni anayasa çalışmalarına, girişimciliğin geliştirilmesinden farkındalık oluşturma amaçlı burslar verilmesine, bölgesel kalkınmadan Fransız meclisi gündemindeki soykırımın inkârının cezalandırılması yasasıyla ilgili etkinliklere kadar sosyal, ekonomik, toplumsal ve hukuki alanı ulusal ve uluslar arası boyutlarda kapsayan geniş bir yelpazeye hitab etmektedir. Bu çalışmalarla derneğin kendi amaçları ve ideolojisi çerçevesinde yürütme erkine baskı yapmakla kalmayıp Türk sanayiinin gelişimi açısından önemli sayılabilecek ulusal ve uluslar arası girişimlerde ve öneriler geliştirerek yeni Pazarlara dikkat çekme amacı güttüğü, bununla birlikte ülke gündemini etkileyecek konularda ulusal ve uluslar arası ortamlarda bilgilendirme çalışmalarına katıldığı, kamuoyu oluşturduğu, görüş bildirdiği, yeri geldiğinde baskı grubu oluşturduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

AKBEY, F. ve SARAC, Ö. (2005). “Küresel Yönetişim Ekseninde Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri”, Türk İdare Dergisi, 446: 215-242.

ALİEFENDİOĞLU, Y. (1999). “Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri İktidarı”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 23(219): 98-114.

ARSLAN, O. (2001). Kuramsal ve Tarihi Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği , İstanbul: Bayrak.

ASLAN, M. ve KAYA, G. (2004). “1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları”, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(1): 213-222.

ATEŞ, H.ve NOHUTÇU, A. (2006). “Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet”, S.Ü.İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 11: 245-276.

AZAKLI, S. (1997). “Devlet Sivil Toplum ve Türkiye”, Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı, 18: 224-230.

BELGE, M. (2001). “Sivil Toplum Örgütleri”, Merhaba Sivil Toplum, Der. Taciser ULAŞ, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği, ss. 23-37.

CIVIL SOCIETY CONTACT GROUP (2006). “Making Your Voice Heard in the EU: a Guide for NGOs”, http://act4europe.horus.be/module/FileLib/NGOGuide_EN.pdf, (Erişim: 29.05.2012).

ÇAHA, Ö. (1999). Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi, İstanbul: İz.

ÇARKÇI, A. (2007). “Üç Açıdan Kentsel/Yerel Politika Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları”, Sivil Toplum Dergisi, Sayı 17-18.

ÇARKOĞLU, A. (2001). “Türkiye’de Devlet ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkileri”, Merhaba Sivil Toplum, Der. Taciser ULAŞ, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği, ss. 79-89.

54

ÇELİK, A. ve AYKANAT, Ş. (2006). “Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2): 215-226.

ÇOTUKSÖKEN, B. (1998). “Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: 35-37.

ÇUKURÇAYIR, A. (2005). “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I: Reform, Ed. Hüseyin ÖZGÜR ve Muhammet KÖSECİK, Ankara: Nobel, ss. 213-234.

DAVRAN, Z. (1998). “Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: 31-35.

DPT (2006). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara.

DURGUN, Ş. (1997). “Türkiye’de Sivil Toplum ve Devlet”, Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı, 18: 218-223.

ECOLOGIC (2002). “Participation of Non-Governmental Organisations in International Environmental Governancde: Legal Basis and Practical Experience”, http://ecologic.eu/download/projekte/1850-1899/1890/report_ngos_en.pdf, (Erişim: 27.05.2012).

ERDEM, T. (1998). “Dünyada ve Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: 17-19.

GÖYMEN, K. (2000). “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler”, Çağdaş Yerel Yönetimler, 9 (2): 3-13.

GÜDER, N. (2007). “Sivil Toplumcunun El Kitabı”, <http://www.stgm.org/docs/sivilklavuz.pdf>,(Erişim: 06.04.2007).

GÜLER, B. A. (2003). “Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye”, Praksis, 9: 93-116.

- GÜNEŞ, M. ve GÜNEŞ, H. (2003). Türkiye’de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum, Ankara: Anı.
- GÜRBEY, G. (1997). “Türkiye’de Bir Sivil Toplum Oluşumunun Önündeki Siyasi ve Hukuki Engeller”, Ortadoğu’da Sivil Toplumun Sorunları, Der. Ferhad İBRAHİM ve Heidi WEDEL, Çev. Erol ÖZBEK, İstanbul: İletişim.
- HAKTANKAÇMAZ, M. İ. (2004). “Türk Kamu Yönetiminde Yönetişimin Uygulanabilirliği”, Amme İdaresi Dergisi, 37(1): 45-62.
- HIRST, P. Ve THOMPSON, G. (1996). Küreselleşme Sorgulanıyor, Çev. Çağla ERDEM ve Elif YÜCEL, Ankara: Dost.
- <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/siviltop/siviltop.htm>, 04. 04.2007.
- <http://www.tusiad.org>.
- INGO&OING (2009). “Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision Making Process”, Conference of INGOs, http://www.coe.int/t/ngo/Source/Code_English_final.pdf, (Erişim: 28.05.2012).
- KIZILCIK, R. (2003). “21. Yüzyılda Yönetişim ve Kamu Yönetimi Yeni Eğilimler ve Yeni Teknikler”, Türk İdare Dergisi, 438: 181-193.
- KRIPPENDORF, K. (1980). Content Analysis: An Introduction to Its Methodology, Beverly Hills: Sage.
- KUÇURADI, İ. (1998). “Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: 24-31.
- MILLER, V. (1994). “NGO and Grassroots Policy Influence: What is Success”, <http://justassociates.org/whatisuccess.pdf> (Erişim: 29.05.2012).
- NAE, G., GRİGORE, C. ve GRİGORE, G. (2012). “NGO’s Engagement in International Public Policy Making”, <http://idec.gr/iier/new/3rd%20Panhellenic%20Conference/NAE-GRIGORE-%20NGOS%20ENGAGEMENT%20IN%20INTERNATIONAL%20PUBLIC%20POLICY.pdf> (Erişim: 29.05.2012).
- ÖĞÜLMÜŞ, S. (1991). “İçerik Çözümlemesi”, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 24(1): 213-228.
- ÖZER, M. A. (2002). “Kentsel iyi Yönetim (Governance) Modeli”, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 4(3): 163-188.
- PALABIYIK, Hamit (2007). “İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım”, Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(1): 47-54.
- SARIBAY, A. Y. (2001). Postmodernite Sivil Toplum ve İslam, İstanbul: Alfa.
- SIBANDA, H. (1994). “NGO Influence on National Policy Formation in Zimbabwe”, IDR Reports, 11(2).
- ŞENGÜL, H. T. (1999). “Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime”, Çağdaş Yerel Yönetimler, 8(3): 3-19.
- TAĞMA, K. (2002). Yeniden Yapılanmada Siyasi Sistemler Yönetim Modelleri ve Türkiye, İstanbul: Timaş.
- TAMER, M.G. (2010), “Tarihsel Süreçte Sivil Toplum”, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27(1): 89-105.
- T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI AB GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2007). “AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu Hakkında Not”, [http://www.dtm.gov.tr/ab/SonGelismeler/com\(2005\)290.doc](http://www.dtm.gov.tr/ab/SonGelismeler/com(2005)290.doc), (Erişim: 06.04.2007).

- TEKELİ, İ. (1999). *Modernite Aşılırken Siyaset*, Ankara: İmge.
- TOSUN, G. E. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet Sivil Toplum İlişkisi*, İstanbul: Alfa.
- TURAN, İ. (1998). “Dünyada ve Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi”, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: 8-13.
- TÜSEV (2007). “AB 2003 İlerleme Raporunun Dernek ve Vakıflarımıza İlişkin Maddeleri”, http://www.stgm.org/docs/1123447203TUSEV_Rapor_EU_2003_STK.pdf, (Erişim: 06.04.2007).
- UĞUR, A. (1999). “Yerel Siyaset ve Demokrasi Çoğulculuk Sivil Toplum”, *Sivil Toplum için Kent Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, İstanbul: Numune Matbaası, ss. 179-194.
- WEBER, R.P. (1988). *Basic Content Analysis*, London: Sage.
- YILDIRIM, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara: Seçkin.
- YILMAZ, A. (1997). “Sivil Toplum Demokrasi ve Türkiye,” *Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı*, 18: 86-97.